

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

תרגומות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482
ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: להכניסו בבריתו של אברהם אבינו

הגאון רבי עקיבא איגר מבסס את הרעיון האמור על יסוד הגמרא במסכת נדרים (לב:), הדורשת מאותו פסוק עצמו שתי דרשות שונות ומקבילות זו לזו. הפסוק הוא: "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת" (ירמיהו ל"ג). וכך נדרש שם בגמרא: א', גדולה מילה, שאלמלא מילה לא נתקיימו שמים וארץ. רבי אליעזר אומר: גדולה תורה, שאלמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ."

מכאן אנו למדים שמילה ותורה קשורים זה בזה. אשר על כן, לאחר ברכת האב בברית, מברכים כולם את הילד: "כשם שנכנס לברית, כן יכנס לתורה לחופה וכו'", כי זוהי המשמעות האמתית והמלאה של ברית אברהם אבינו. היינו, עפ"י היסוד שנקבע ע"י אברהם אבינו: כי ידעתינו למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחריו, ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט."

ויש לבאר מדוע רק על ידי קיום מצות מילה זוכה להבין את התורה, על פי מה שכתב המהר"ל בספרו נצח ישראל (פרק ז') לבאר דברי הגמרא בברכות (סג:): "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה" וז"ל: דבר זה ענין מופלא, כי התורה והגוף שהם שני הפכים, ואם כן איך תתקיים התורה, שהיא שכלית, בגוף הגשמי, שהגשמי הפך הנבדל. ולפיכך אין קיום התורה באדם הגשמי, שהם כמו שני דברים שאינם מתדמים ומתייחסים ביחד, שאין להם עמידה ביחד. ולפיכך אין התורה מתקיימת רק במי שממית עצמו על התורה. ואדם כמו זה גופו אינו נחשב כלל, וכאילו אינו גופני כלל, שהרי הוא ממת ומסלק עצמו על התורה, ובוזה התורה מתקיים, שהרי אינו בעל גוף. אבל מי שאינו ממת עצמו על התורה, והוא גופני גשמי, אי אפשר שתהיה מקוים בו התורה השכלית, שהיא אינה גשמית. עכ"ל.

הרי לנו כי התורה רוחנית היא ואין גוף גשמי יכול להבינה, ולכן רק על ידי ברית מילה שעל ידי כך מזכך את גופו, ונעשה גופו רוחני, יכול להבין את התורה הקדושה.

והנה כתב המהר"ל בספרו תפארת ישראל (פרק כ') לבאר דברי הגמרא ביומא (כה:): "קיים אברהם אבינו כל התורה כולה", מדוע לא נאמר כן גם על יצחק ויעקב וז"ל: כי אברהם היה מיוחד ביותר לקיים כל התורה, כי מעלת אברהם דבקה בחכמה העליונה, לכך היה אברהם בפרט מיוחד אל התורה שהוא השכל העליון כאשר ידוע כי בן ג' שנה הכיר אברהם את בוראו (נדרים ל"ב ע"א). ומאחר שהיה אברהם מיוחד בזה ולא כן יצחק ויעקב, רק כי קבלו מאברהם, לכך היה אברהם גם כן מקיים מה שנותן השכל העליון הזה, ולכן היה אברהם מיוחד לקיים את כל התורה. עכ"ל.

הרי לנו כי אברהם אבינו זכה להתחבר לשכל העליון ולקבל את התורה ברמה הגבוהה ביותר, וזאת משום, כי הוא היה ראש וראשון בקיום מצות ברית מילה זוכה לזכך על ידי זה את כל גופו, ולהתחבר לנותן התורה.

לפיכך בעת מצות ברית מילה, אשר בזה מזדכך גופו של התינוק ועל ידי זה נפתח ליבו ושכלו להבין את התורה הקדושה, מזכירים את "בריתו של אברהם אבינו" כדי שיזכה התינוק להשיג את דרגת זיכוך גופו של אברהם אבינו שהביאתו לשלימות בתורה הקדושה.

על פי זה נבוא ונבאר מה שמצינו בכמה מקומות בש"ס שרב יוסף היה אומר לשון: "מריה דאברהם", כי הזכיר את אברהם אבינו אשר זכה לדרגה הגבוהה ביותר בלימוד התורה הקדושה.

בפרשתנו פרשת לך לך אנו למדים על אחת מן המצוות החשובות בכל תר"ג המצוות שנצטווה בה אברהם אבינו עוד לפני שניתנה תורה לישראל, הלא היא מצות ברית מילה.

"ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וציוונו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו". זהו נוסח הברכה שכל אב יהודי מברך ברטט של התרגשות במעמד ברית המילה של בנו. תזכורת כי אברהם אבינו הוא הראש והראשון לכל הנכנסים בברית הקדושה הנכרתת בין הקדוש-ברוך-הוא וכל יהודי.

אלא שצריך ביאור, שכן הרמב"ם (בפירוש המשניות לחולין פרק ז') כותב: 'אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו עליו השלום מל עצמו ואנשי ביתו אלא מפני שהקדוש ברוך ציוה אותנו על-ידי משה רבינו שנמול'.

לפי דברי הרמב"ם הללו יש לשאול: אם אנו מקיימים את המצוה מכח הציווי שקיבלנו ממשה רבינו, למה אנו קוראים למצוה הזו 'בריתו של אברהם אבינו'?

ונראה לפרש, כי יש שתי תועלתיות על ידי קיום מצות ברית מילה. האחת, ציווי השם יתברך להסיר את הערלה כי חרפה היא לנו, ועליה אני מברכים "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על המילה".

אולם מברכים אנו ברכה נוספת "להכניסו בבריתו של אברהם אבינו" והיא על התועלת השניה הבאה על ידי מצות ברית מילה, והיא, הנביא ירמיהו, המוכיח את עמו החוטא, מגדיר את ההבדל בין היהודי לנכרי: "כי כל הגויים ערלים (ערלי בשר) וכל בית ישראל ערלי לב" (פרק ט', כ"ה). הוי אומר: האבחון במעמדו של הערל, מתאפיין בשני מישורים:

במישור הגופני: "וימל את בשר ערלתם בעצם היום הזה" (ז', כ"ב). ובמישור הרוחני: "ומלתם את ערלת לבבכם" (דברים י' ט"ז).

הכנסתו של יהודי "בבריתו של אברהם אבינו" יש לה איפא משמעות כפולה: הסרת ערלת הגוף והסרת ערלת הנפש, ואחד קשור בשני. וכך כותב בעל "כלי-יקר" בספרו "עוללות אפרים" (מאמר שצ"ב): "מילה חיצונית היא סיבה למילה פנימית מערלת לב, כשימול ערלת לבבו אז יהיו חדריו לבו פתוחים להבין ולהשכיל."

ויש לכך מקור במדרש (שמ"ר ל', יב) בענין עקילס הגר שאדריינוס המלך אמר לו: "למד תורתך ואל תמול", אמר לו עקילס, "אפילו חכם שבמלכותך וזקן בן מאה שנה, אינו יכול ללמוד תורתך אם אינו מל, שכן כתוב 'מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל, לא עשה כן לכל גוי, ולמי? לבני ישראל'."

גם רבי עקיבא איגר מתייחס לעניין זה בתשובותיו (תשובה מ"ב) ומביא שם את דברי בעל "הלבוש", השואל: למה יברך האב "להכניסו בבריתו של אברהם אבינו" הרי המוהל הוא שלוחו של האב ושלוחו של אדם כמותו, וכיוון שהמוהל מברך "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על המילה", מה צורך לו לאב לברך "להכניסו", הרי המילה היא בריתו של אברהם אבינו? אלא – משיב ה"לבוש" – דברכת "להכניסו" אינה על המילה, אלא שהאב משבח ומברך לה' שמיום ההוא והלאה מוטל עליו לחנכו למצוות וללמוד תורה וכו', היינו "ממצוות מילה נגדר החיוב לחנכו ללמוד תורה, שיזכה למול גם את ערלת לבבו להשכיל בתורה ובמצוות". במילים אחרות: ברכת המוהל "על המילה" היא ברכת המצוות, וברכת האב "להכניסו בבריתו של אברהם אבינו", היא ברכת השבח.